

מתורתו של רבינו מרן רבי שלמה פיישר זצוק"ל

ויקמו משם האנשים וישקפו על פני סדם ואברהם הלך עמם לשלחם (יה, טז).

כל הסקפה צמקמקל וצ"ל שבתורה, וכן הוא בירושלמי (פ"ה דמע"ש ה"ה) וא"ש קושיית החוקני ע"ש] לרעה. חוץ מהסקיפה ממעון קלשך (לכ"ס כו, טו), שגדול כח מתנות עניים, שהופך מלת רוגז לרחמים (כ"ט).

יבואר עפ"מ דאיתא בירושלמי פרק הרואה (ברכות פ"ט ה"ב), מפני מה באין זוועות לעולם כו', כתוב אחד אומר (דברים יא, יב), תמיד עיני ה' אלהיך בה, וכתוב אחד אומר (תהלים קד, לב) המביט לארץ ותרעד כו', בשעה שישראל עושין רצונו של מקום כו' תמיד עיני ה' אלוך בה כו', בשעה שאין ישראל עושין רצונו של מקום, המביט לארץ ותרעד.

ועיין להלן עה"פ (יט, כד) וה' המטיר על סדם וגו' פירש רש"י בתחלה מטר ונעשה גפרית ואש. והוא מהמכילתא פרשת בשלח (פרשה ה'), ופירשו שם, אם עשו תשובה הרי מטר ואם לאו גפרית ואש.

ויבואר כל זה, עפ"מ דאיתא בילקוט פרשת בשלח (רנ"ח) עה"פ (שמות טז, ד) הנני ממטיר לכם לחם מן השמים זש"ה (איוב לו, לא) כי במ ידיו עמים יתן אוכל למכביר, השמים הללו הם הוא דן את או"ה וכו' ימטר על רשעים פחים וכו', יתן אוכל למכביר, מהם נתן מזון לישראל שנאמר הנני ממטיר לכם לחם מן השמים, משל למה הדבר דומה, לנחתום שהיה עומד על הכבשן, נכנס שונאו והתה גחלים ונתנן על ראשו, נכנס אוהבו רדה פת חמה ונתן לו, הגחלים והפת שניהם יצאו מתוך הכבשן וכו' ע"כ. והנה בקרא דעיני ה' אלהיך בה כתיב, למטר השמים תשתה מים, שמאותו אוצר יורדין שני הדברים, וישראל בזכות מתנות עניים מהפכין ירידה זו עצמה מרעה לטובה ואילו אנשי סדם שנאמר בה (יחזקאל טז, מט) יד עני ואביון לא החזיקה, נהפך להם המטר לגפרית ואש.

וזשאה"כ (תהלים פה, יא) חסד ואמת נפגשו וגו' וצדק משמים נשקף גם ה' יתן הטוב וארצנו נתן יכולה ודו"ק.

וז"ל הרמב"ן בפ' וירא (יט, ה) דע כי משפט סדם היה למעלת או"י כי היא מכלל נחלת ה' ואינה סובלת אנשי תועבות וכו' וראה הקב"ה שיהיה לאות לבני מרי לישראל העתידיים לירשה כאשר התרה בהן (דברים כט, כב) גפרית ומלח וגו' כמהפכת סדם וגו' עכ"ל. ויובן מש"כ (יחזקאל מז, ח) המים האלה וגו' וירדו על הערבה ובאו הימה וגו' ונרפאו המים וגו' וירפאו וחי כל אשר יבא שם הנחל. כי לא יצטרך עוד ים המלח להיות לאות לבני מרי וק"ל.

ודע דמדה זו נוהגת גם לרעה. שכן כתוב (מלאכי ב, ב) ושלחתי בכס את המארה וארותי את ברכותיכם, פי' שהברכה תיהפך לקללה.

וה' אמר המכסה אני מאברהם אשר אני עושה ואברהם היו יהיה לגוי גדול ועצום וגו' כי ידעתי למען אשר יצוה את בניו וגו' (יה, יז-יז).

המכסה אני לא יפה לי לעשות דבר זה שלא מלעתו אני נתתי לו את הארץ הזאת וממישה ככין הללו שלו הן וכו' (כ"ט).

וצ"ב, א"כ מאי ההמשך למען יצוה את בניו וגו'. והנראה דהכי פירושו, אני מודיעו על חורבן סדם שהיה, על שיד עני ואביון לא החזיקה. למען ילמדו לקח הוא ובניו אחריו, ויצווים לשמור דרך ה' ולעשות צדקה ומשפט.

ועוד יל"פ, כי ענין סדם הוא, כי ארץ ישראל אינה סובלת הטאים (ומה"ט היה גלות, וכמש"כ ולא תקיא הארץ אתכם כאשר קאה וגו'). ובפר'

ניצבים, גפרית ומלח וגו' כמהפכת סדם ואמורא וגו' וא"כ מהפכת סדם שמושה אזהרה לישראל שאם יחטאו, א"י תהיה כסדם (א.ה. עי' רמב"ן).

וז"ש הואיל והבטחתי לזרעו את הארץ, אודיענו אזהרה זו.

כי ידעתי למען אשר יצוה את בניו ואת אחריו ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט למען הביא ה' על אברהם את אשר דבר עליו (יה, יט).

כך הוא מלח לנניו שמרו דרך ה' כדי שיצוה ה' על אנכס וגו' (כ"ט). ולכאז' תמוה מאד, דאדרבה, כונה זו הרי היא שלא לשמה, ומה שבה יש בציווי זה.

אך העניין מבואר בקוצר אמרים בשנו"א פ"ה דברכות מ"א, ד"ה כדי שיכוונו את לבם לאביהם שבשמים, פי' שאסור לכוון בתפילה לצורך עצמו, אך להתפלל שיהיו כל ישראל בתכלית השלמות, ויהיה נשלם כנסת ישראל למעלה עכ"ל.

וביאר דבריו הק' הוא כי כלל ישראל הם הם כנסת ישראל, שהוא השראת שכינתו ומלכותו ית' בתחתונים, וכל ישראל הם איברי וגדפין דשכינתא.

והיינו דתנן בפ"ו דסנהדרין (מו, א) אמר ר"מ בשעה שאדם מצטער שכינה מה לשון אומרת קלני מראשי קלני מזרועי. (ועמש"כ בזה בנפח"ה ש"כ ספ"א בהגה"ה). נמצא, כי באמת יכוון האדם בתפלותיו פירוש המלים כפשוטם, בקשת חיי ומזוני ורפואה וכו"ב, אלא לא יבקש עבור עצמו בפרטות, אלא עבור כלל ישראל, ואם מבקש עבור עצמו בפרטות הרי הוא ככלב (א.ה. עי' דרשות בית ישי, הרשה להודש אלול א' באורד). ואם מבקש עבור כלל ישראל היא הכוונה הרצויה והנשגבה שכתבו הספרים לכוון לבקש על תקון השכינה.

ויאמר ה' זעקת סדם כי רבה והטאתם כי רבה מאד (יה, כ).

והק' הר"ן בסנהדרין הא בני נח אין מצווין על הצדקה.

ועמש"כ במתת מלך (הל' מלכים פ"י ה"י ופ"ט הי"ד) עה"פ (יחזקאל טז, מט) זה היה עון סדם וגו', יד עני ואביון לא החזיקה. ומוכה, דב"נ מצווים על הצדקה.

ועוד נראה, דאין לומר דקודם מ"ת היו מצווים אבל לא נשנית בסני, דהרי נשנית בסני, אלא נראה דארץ ישראל שאני. ושם נענשים גם מי שאינו מצווה כמש"כ (מלכים ב, יז) גבי גרי אריות. וע"ע רבינו בחיי פר' וירא מש"כ בזה ויתבאר בדברינו.

ועוד י"ל ע"פ דברי ר"נ גאון (א.ה. בהקדמתו, וז"ל: כי כל המצות שהן תלוין בסברא ובאיכנתא דלבא, כבר הכל מתחייבים בהן מן היום אשר ברא אלהים אדם על הארץ, עכ"ל). דכל באי עולם מצווים על העברות שע"פ שכל האנושי (א.ה. בדרשות בית ישי סי' כ' הערה י"ד).

וה' המטיר על סדם ועל עמורה גפרית ואש מאת ה' מן השמים (יט, כד).

והנה בתהלים כתיב (פרק יא, ו-ז) ימטר על רשעים פחים אש וגפרית ורוח זלעפות מנת כוסם כי צדיק ה' צדקות אהב ישר יחזו פנימו.

נראה דקאי על הפיכת סדם, כמ"ש מקודם (פסוק ה') ורשע ואוהב חמס שנאה נפשו. וחשב ד' דברים, נגד ארבעה ערים, סדם ועמורה, אדמה וצבויים. ואח"כ מדבר על הצלת לוט ואומר, כי צדקות אהב, היינו לוט שעשה צדקה. אבל בתנאי שישר יחזו פנימו כמש"כ אל תבט אחריו ודו"ק.

וימל אברהם את יצחק בנו בן שמנת ימים כאשר צוה אתו אלהים (כא, ד)

באבני נזר (ו"ד סי' ש"מ) הקשה מנלן לחייב האב במילה שלא בזמנה דהא בקרא כתיב וימל אברהם את יצחק בנו בן שמנת ימים. (ועי' מהציה"ש וביד המלך שכתבו דאח"כ דלאחר יום השמיני אי"ז חובת האב. ודבריהם דהויים, דעי"כ לא נחלקו הרמב"ם והרינוך אלא רק אם פקע חיוב האב לאחר שהגדיל הבן או לא, אבל לא לאחר שמונת ימים. עיי' מנ"ח מצוה ב').

והנראה לומר דב' קראי איכא, חדא, וימל אברהם את יצחק בנו בן שמונת ימים, ואידך, וביום השמיני ימול בשר ערלתו (ויקרא יב, ג), וי"ל דמהפסוק וימל אברהם את יצחק בנו לא יליף כלל מילת יום השמיני בתורת זמן, אלא ילפינן רק דבן שמונת ימים זהו גיל התינוק שקודם לכן לא הוי כלל בר מילה וכמוש"כ השאג"א (סי' נ"ב).

ויעוין שבת (קלב, ב) דעבדינן צריכותא דאי הוי כתיב רק וימל אברהם את יצחק בנו בן שמונת ימים הו"א משמיני והילך זימניה הוא וכו', והיינו כמוש"כ דמהך קרא לא ילפינן כלל חובת המילה בשמיני, אלא רק דקמן בן שמונת ימים חייב במילה ואילו זמן יום השמיני יליף מהפסוק וביום השמיני ימול בשר ערלתו.

ובקידושין (כמ, א) הקשו תוס' למה לי קרא כאשר צוה אתו אלהים ודרשינן מיניה דאשה אינה חייבת במילת בנה תיפול דהוי מ"ע שהו"ג שאינו נימול אלא לשמונה. ולפמש"נ י"ל דקרא דכאשר צוה אתו כתיב במילת אברהם ושם לא נאמר כלל זמן, אלא רק גיל שממנו והילך אפשר למול התינוק (א.ה. עיי' תוס' יבמות עב ב ד"ה אין).

ובשבת (קלב, א) מסקינן דלא מומעטינן לילה ממילה מקרא דוביום השמיני ימול משום דאיצטריך למידרש ביום אפי' בשבת ולכך מומעטינן לילה מהפסוק בן שמונת ימים ולא לילול, והקשו התוס' דבמגילה (כ, ב) אמרינן אין מוהלין אלא ביום דכתיב וביום השמיני ימול, ותירצו וי"ל דסמך אבן שמונת ימים ודרשה פשוטה נקט עכ"ל. והקשה האבני נזר דבמה הדרשה דביום השמיני ימול פשוטה יותר מהדרשה מבן שמונת ימים ימול.

ולפמש"נ א"ש דבן שמונת ימים הוה גיל ולא זמן א"כ לא שייך למילף מיניה ימים ולא לילול, אלא דא"כ הדרא קושיית התוס' בקידושין לדוכתיה דאח"כ דמועטינן לילה מהפסוק וביום השמיני והוי מילה מ"ע שהו"ג.

ויעוין בתורא"ש בקידושין שם דהקשה נמי למה לי מיעוט דאותו ולא אותה אשה לא מחייבא במילת בנה תיפול דמילה מ"ע שהו"ג שנימול בשמיני ללידתו, וי"ל כיון דמשם ואילך אין הפסק לא חשבי זמן גרמא, כמו פדיון הבן דאין זמנו אלא שלושים וקרי ליה לקמן בפירקין מ"ע שלא הזמן גרמא. עכ"ל. והיינו דפי' נמי כדברינו דבן שמונת ימים הוי גיל מילה ולא זמן מילה.

ולדברינו מיושב נמי הא דהקשה המנ"ח (מצוה ב') לשי' הרמב"ם דמשהגדיל הבן אין האב חייב למולו א"כ הו"ל מ"ע שהו"ג, ולפמש"נ לק"מ די"ל דחיוב האב למול בנו קמן אין זה זמן במצוה אלא רק דין דאינו חייב למול אלא בנו קמן ודו"ק.

וישמע אלהים את קול הנער ויקרא מלאך אלהים אל הגר מן השמים ויאמר לה מה לך הגר אל תיראי כי שמע אלהים אל קול הנער כאשר הוא שם (כא, יז).

הנה בר"ה (טז, ב) איתא א"ר יצחק אין דנין את האדם אלא לפי מעשיו של אותה שעה שנא' כי שמע אלהים אל קול הנער כאשר הוא שם, ופירש"י מצינו בבראשית רבה אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה רבש"ע מי שעתידין בניו להמית את בניך בצמא, אתה מעלה לו באר וכו', אמר להם, כאשר הוא שם, איני דן את העולם אלא בשעתו.

וצ"ב, אמאי צריך למילף סברא זו מבאשר הוא שם, וכפרט דלא הוא עתיד להמית את בני בצמא, אלא בניו.

וי"ל דסיפא דקרא (כא, יח) קומי שאי את הנער וגו' כי לגוי גדול אשימונו, א"כ היה כאן החשבון זרעו של ישמעאל, ועי"ז קטרגו מלה"ש שהרי אותו זרע עתיד להמית זרעו נמצא שהנידון כאן היה הוא יחד עם זרעו.

ויובן בזה נמי גרסת הילקוט אמרו מלה"ש אדם שעתידי להמית בניך בצמא ודו"ק.

ויחי אחר הדברים האלה והאלוקים ניסה את אברהם וגו' (כב, א).
אחר דכיון של ישמעאל סהיה מתפאר על ילחק שמל בן י"ג שנה ולא מחה, אמר לו ילחק כלכך אחד אתה מילאני, אינו אמר לי הקב"ה זכר עלמך לפני, לא הייתי מעכב (כס"ו).

ולכא"ו צ"ב דהא אי"ז פירכא על דברי ישמעאל דסו"ס יש לו מעלה עליו שמל עצמו בגיל י"ג ולא עיכב.

וי"ל ע"פ מה שכתבו הספרים דהא דאפי' ע"ה ורשעים מוסרים נפשם על קדה"ש, דהוה מכה המילה שהוטבע בהם. וא"כ זהו שאמר יצחק, אני קושרם בי ע"י המילה כח מס"נ. עד כדי, שאם יאמר לי הקב"ה זכר עצמך, איני מעכב ודו"ק.

וישכם אברהם בכקר ויחבש את חמרו וגו' (כב, ג).
אמרו חז"ל חמורו של אברהם אבינו נברא בששת ימי בראשית, והוא חמורו של מרע"ה, והוא עתיד להיות חמורו של משיח.

והנה בפרקי שירה, חמור אמר לך ה' הגדולה והגבורה וגו'. ובברכות (נ"ח א) דרשו להאי קרא לך ה' הגדולה זה מעשה בראשית והגבורה זו יצ"מ והממלכה זה מלחמת עמלק והמתנשא זה מלחמת גוג ומגוג. והנה מין החמור מתפאר ואומר שירה שהעמיד ממנו בריה כזו שהוא עד לכל אלה.

והנה בברכות (שם) ר' שילא נגדיה לההוא גברא דבעל נכרית אמר להו דבעל חמרתא פתח ר"ש ואמר לך ה' הגדולה וכו' לאו חמור איקרו דכתיב אשר בשר חמורים בשרם הואיל ואיתרחיש ליה ניסא בהאי קרא וכו'. פרוש דהוה שירה של החמור.

אשר יאמר היום בהר ה' יראה (כב, יד).
ג' במסורה בהר ה', מי יעלה בהר ה' (תהלים כד, ג), לבא בהר ה' (ישעיהו ל, כט), בהר ה' יראה.
נראה שע"פ מסורה זו נוסד הפיוט בליל יוה"כ יעלה תחנונינו מערב, ויבא שועתנו מבוקר, ויראה רנונו עד ערב.

כי ברך אברכך וחרבה ארבה את זרעך ככוכבי השמים וכחול אשר על שפת הים (כב, יז).

הא דברכו בשני הדברים. ככוכבי השמים, וכחול אשר על שפת הים. נראה ע"פ מה שכתב הכלי יקר פר' שלח בשם המדרש, דהשמים עושים רצון קונם מאהבה ושמוחה, וכמש"כ ששים ושמהים לשות רצון קונם. ואילו הים עושה מיראה, כמש"כ אשר שמתי חול גבול לים, בשוכו גליו שרוצים לפרוץ ומתיראים.

והנה בעקידה כתיב כי ירא אלוקים את, והנה מסירות נפש מדתה אהבה, כמש"כ ואהבת את ה' בכל לבבך. וא"כ במעשה העקידה נתגלו באברהם שתי המידות אהבה ויראה ולכך זכה לשתי הברכות ככוכבי השמים וכחול אשר על שפת הים (א.ה. עיי' דרשות בית ישי דרושי העקדה א באורך).